

Tuomas Ojanen

7.5.2020

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

M 20/2020 vp Muu asia: Valtioneuvoston asetus valmiuslain 86, 88, 93 ja 94 §:ssä säädettyjen toimivaltuuksien käytön jatkamisesta

Asetus

Kysymys on valmiuslain 86, 88, 93, 94 §:ssä säädettyjen toimivaltuuksien käytön jatkamisesta (ns. jatkamisasetus), joka on säädetty valmiuslain 8 §:n nojalla. Valmiuslain 8 §:n mukaan poikkeusolojen jatkuessa valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää II osan säännösten soveltamisen jatkamisesta (*jatkamisasetus*). Tällainen asetus voidaan antaa määräajaksi, enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan. Jatkamisasetus on välittömästi saatettava eduskunnan käsiteltäväksi. Eduskunta päättää, saako asetus jäädä voimaan vai onko se kumottava osittain tai kokonaan.

Jatkamisasetus koskee seuraavia valmiuslain toimivaltuuksia: Sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköiden ohjaaminen (86 §); Kunnan oikeuttaminen luopumaan kiireettömän hoidon määräaikojen noudattamisesta, sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinneista, päivähoidon ja varhaiskasvatuksen järjestämisestä sekä terveydensuojelun tehtävistä (88 §); Palvelussuhteen ehdoista poikkeaminen terveydenhuollossa ja sosiaalitoimessa, pelastustoimessa, hätäkeskustoiminnassa ja poliisitoimessa (93 §); ja Terveystenhuollon, sosiaalitoimen, pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan henkilöstön irtisanomisajan pidentäminen (94 §).

Asetus tulee voimaan 14.5.2020 ja on voimassa

Asetuksen perustelumuistiossa 6.5.2020 (60 sivua) on tehty huomattavan laajasti ja seikkaperäisesti selkoa epidemiologisesta ja lääketieteellisestä tilannekuvasta sekä arvioidaan valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien käytön jatkamista. Muistiossa myös selostetaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän kuormituksen tilannekuvaa sekä hallituksen linjauksia ja tavoitteita. Lisäksi muistiossa arvioidaan asetuksen ja sen mukaisten toimivaltuuksien suhdetta perustuslakiin ja kansainvälisiin velvoitteisiin. Loppuun sisältyvät asetuksen säännösten yksityiskohtaiset perustelut.

Valtiosääntöoikeudellisen arvioinnin lähtökohdat

Perustuslakivaliokunta on aiemmin arvioinut käsillä olevien toimivaltuuksien sisältöä, eikä arvioon ole tältä osin lisättävää ([PeVM 2/2020 vp](#)). Perustuslakivaliokunta on myös aiemmin jo kerran arvioinut käsillä olevien valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien jatkamisasetusta mietinnössään PeVM 9/2020 vp, joka tuo esiin nyt käsillä olevan asetuksen valtiosääntöoikeudellisen arvioinnin lähtökohtia käsillä olevan asetuksen perustelumuistion jaksosta 1.6 (s. 34-52) ilmenevän ohella.

Arvio

Perustuslakivaliokunta kiinnitti mietinnössään PeVM 9/2020 vp kriittistä huomiota siihen, että tuolloin arvioitavana olleen valmiuslain viiteen eri pykälään perustuvien toimivaltuuksien jatkamista koskevaan asetukseen ([M 11/2020 vp](#)) liittyvässä perustelumuistiossa ei oltu välttämättömyysarvion kannalta riittävästi tarkasteltu kutakin toimivaltuutta ja niiden asiallista, aineellista ja ajallista soveltamisalaa. Valiokunta kiinnitti lisäksi yleisemmin huomiota tarpeeseen arvioida jatkossa perusoikeusnäkökulmasta rajoitustoimien yhteiskunnalle aiheuttamia kokonaishaittoja suhteessa niillä saavutettuun hyötyyn.

Arvioitavana olevan asetuksen perustelumuistio ei ole näiltä osin ongelmallinen. Perustelumuistiossa arvioidaan erikseen kunkin toimivaltuuden suhteen niiden jatkamisen välttämättömyyttä ja oikeasuhtaisuutta. Siihen sisältyy myös arviointia eri toimivaltuuksien vaikutuksista asiallisella ja henkilöllisellä ulottuvuudella, samoin kuin yhteenveto ehdotettavien valtuuksien käytön välttämättömyydestä ja oikeasuhtaisuudesta. Ylipäättään perustelumuistiosta on valtiosääntöoikeudellisen arvioinnin kannalta lähinnä hyvää sanottavana.

Perustelumuistiosta välittyy kohdittain käsitys siitä, että toimivaltuuksien käyttöä jatketaan aiemman vastaavia toimivaltuuksia koskeneen jatkamisasetuksen tapaan jossain ennakoivasti ja ikään kuin varmuuden vuoksi. Kun huomioidaan kuitenkin perustelumuistiossa esitetty epidemian nykytilasta sekä sen kehittymisestä sekä varsinkin se, että epidemian kehityskulusta johtuen käsillä olevien toimivaltuuksien käytön tarve voi nopeastikin aktualisoitua loppukevään ja alkukesän aikana, toimivaltuuksien soveltamisen jatkaminen nähdäkseni täyttää perustuslain 23 §:n ja valmiuslain 4 §:n mukaiset välttämättömyys- ja oikeasuhtaisuusvaatimukset.

En pidä jatkamisasetusta myöskään ongelmallisena Suomen kv. ihmisoikeusvelvoitteiden kannalta perustelumuistion jaksosta 1.6 ilmenevistä syistä.

Perustuslakivaliokunnan mietinnössä on edelleen syytä painottaa mietinnön PeVM 9/2020 vp tapaan valmiuslain 11 §:stä seuraavia vaatimuksia sekä valtioneuvoston velvollisuutta seurata tarkkaan valmiuslain ja siinä säädettyjen valtuuksien käytön soveltamisedellytysten täyttymistä sekä soveltamisessa mahdollisesti havaittavia ongelmia samoin kuin jatkuvasti arvioitava mahdollisuutta poistaa ja rajata perusoikeuksiin tehtyjä poikkeuksia ja rajoituksia. Erityisesti tulee edelleenkin kiinnittää huomiota valmiuslain 88 §:n mukaisiin toimivaltuuksiin oikeuttaa kunta luopumaan kiireettömän hoidon määräaikojen noudattamisesta, sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinneista sekä terveydensuojelun tehtävistä sekä tähän liittyen korostaa perustuslain oikeutta sosiaaliturvaan koskevan 19 §:n ja siinä turvattujen oikeuksien merkitystä sekä valmiuslain soveltamiseen liittyviä välttämättömyys- ja oikeasuhtaisuusvaatimuksia.

Helsingissä 7. päivänä toukokuuta 2020

Tuomas Ojanen

OTT, professori

Helsinki